Kvinnostaden

CHRISTINE DE PIZAN

Kvinnostaden

Översättning Jens Nordenhök

ERSATZ

© Ersatz, Stockholm 2012
Översättning från medeltidsfranska Jens Nordenhök
Redaktör Ulf Eriksson
Korrekturläsare Wera Minth
Omslag & grafisk form Christer Jonson
Sättning Ola Wallin
Tryck Spindulys, Litauen 2012
ISBN 978-91-86437-48-0

Översättningen har finansierats
med stöd från Cartesiusstiftelsen

www.ersatz.se

Förord av Carin Franzén · 15

FÖRSTA BOKEN

I. *Här börjar boken om Kvinnostaden, vars första kapitel berättar varför och av vilken orsak den blev skriven* · 25
II. *Här berättar Christine hur tre höga fruar uppenbarade sig för henne, och hur den som anförde dem talade först och tröstade henne i hennes sorg* · 28
III. *Här berättar Christine hur den första frun talade om vem hon var och vilket ärende hon hade, och förebådade hur hon med de tre höga damernas hjälp skulle bygga en stad* · 30
IV. *Här berättar Christine hur den höga frun beskrev staden som hon var utsedd att bygga, och hur hon var utsedd att hjälpa henne att resa dess murar och försvarsverk, varpå hon avslöjade sitt namn* · 33
V. *Här berättar Christine hur den andra frun avslöjade sitt namn och sin ställning, och vad hon kunde bidraga med i byggandet av Kvinnostaden* · 35
VI. *Här berättar Christine hur den tredje frun sade sitt namn och sin ställning, och på vilket sätt hon skulle hjälpa henne att resa de höga tornen och palatsen, och sedan föra till henne en drottning och hennes hovdamer* · 36
VII. *Här berättar Christine vad hon svarade de tre fruarna* · 38

VIII. *Christine berättar hur hon med hjälp av Fru Förnuft började gräva och lägga grunden för Kvinnostaden* · 39
IX. *Här berättas om hur Christine började gräva, det vill säga, ställa sina frågor till Fru Förnuft och hur den höga damen besvarade dem* · 44
X. *Fler frågor och svar på samma tema* · 48
XI. *Christine frågar Fru Förnuft hur det kommer sig att kvinnorna är utestängda från all rättskipning och får hennes svar* · 55
XII. *Här berättas om kejsarinnan Nicaula, drottningen av Saba, och vidare om några drottningar och prinsessor av Frankrike* · 57
XIII. *Här berättas om en drottning Fredegund av Frankrike* · 58
XIV. *Samtalet fortsätter mellan Christine och Fru Förnuft* · 61
XV. *Som handlar om drottning Semiramis* · 63
XVI. *Om amasonerna* · 66
XVII. *Om amasondrottningen Tomyris* · 67
XVIII. *Om hur den starke Herkules och hans vän Theseus kom från Grekland med stora skepp till amasonernas land och hur de båda jungfrurna Menalippa och Hyppolita slog dem till marken med hästar och allt, med ett enda slag, och hur de båda riddarna lyckades besegra jungfrurna, trots deras kämpastyrka* · 69
XIX. *Om drottningen Penthesileia och hur hon kom till Trojas undsättning* · 73
XX. *Som berättar om Zenobia, drottning av Palmyra* · 77
XXI. *Om den ädla drottningen Artemisia* · 81
XXII. *Som berättar om Lilia, den gode kämpen Theoderiks moder* · 83
XXIII. *Mera berättas om drottning Fredegund* · 85
XXIV. *Jungfrun Camillas historia* · 86
XXV. *Om drottning Veronika av Kappadokien* · 87
XXVI. *Om Cloelias tapperhet* · 88
XXVII. *Christine frågar Fru Förnuft om det någon gång har behagat Gud att framhålla kvinnornas förstånd och kunnande i de höga vetenskaperna, och Fru Förnuft ger sitt svar* · 89
XXVIII. *Fru Förnuft berättar om en rad damer som ägde stor lärdom, och börjar med Cornificia* · 91
XXIX. *Om romarinnan Petronia Proba* · 92
XXX. *Här berättas om Sapfo, skarpsinnig kvinna, poet och filosof* · 94
XXXI. *Om jungfrun Manto* · 95
XXXII. *Om Medea och en annan drottning vid namn Kirke* · 96
XXXIII. *Christine frågar Fru Förnuft om det någonsin har funnits en kvinna som har gjort någon ny, tidigare okänd uppfinning* · 98
XXXIV. *Här berättas om Minerva, som bidrog till vetenskaperna och uppfann metoden för att smida vapen av järn och stål* · 100
XXXV. *Om drottning Ceres, som uppfann konsten att bruka jorden och många andra ting* · 103
XXXVI. *Om Isis, som uppfann trädgårdsodlingen och skötseln av plantor* · 104

XXXVII. *Om de stora välgärningar som dessa kvinnor har skänkt världen* · 105
XXXVIII. *Mera om detsamma* · 106
XXXIX. *Här berättas om flickan Arachne, som uppfann konsten att färga garn och göra intrikata vävnader av finaste tråd, och som även uppfann konsten att odla lin och tillverka tyger* · 109
XL. *Som handlar om Pamphylia, som uppfann konsten att använda silkeslarven och färga dess tråd och göra tyg av siden* · 110
XLI. *Som handlar om Thamaris, som var en mästarinna i målarkonsten; därefter om Irene och romarinnan Marcia* · 111
XLII. *Om romarinnan Sempronia* · 113
XLIII. *Christine frågar om kvinnan av naturen är utrustad med ett gott omdöme, och får svar av Fru Förnuft* · 114
XLIV. *Salomos »epistel«, ur Ordspråksboken* · 117
XLV. *Här berättas om Gaia Cirilla* · 118
XLVI. *Här berättas om drottning Dido och hennes klokhet och goda omdöme* · 119
XLVII. *Här berättas om drottning Opis av Kreta* · 124
XLVIII. *Här berättas om Lavinia, dotter till kung Latinus* · 125

ANDRA BOKEN

I. *Det första kapitlet berättar om de tio sibyllorna* · 129
II. *Sibyllan Erythreas historia* · 131
III. *Om sibyllan Almathea* · 133
IV. *Om andra kvinnoprofeter* · 135
V. *Vidare, om Nikostrate, Kassandra och drottning Bassina* · 137
VI. *Om Antonia, som blev kejsarinna* · 139
VII. *Christine talar med Fru Rättrådig* · 141
VIII. *Som inleder hennes tal om döttrar som har älskat sina föräldrar, och först av alla Dripertua* · 144
IX. *Om Hypsipyle* · 145
X. *Om jungfrun Claudia* · 146
XI. *Om en kvinna som gav näring åt sin mor i fängelset* · 147
XII. *Fru Rättrådighet förklarar byggverket avslutat, och att det nu är dags att befolka staden* · 148
XIII. *Christine frågar Fru Rättrådighet om det är sant som böckerna och männen säger, att det äktenskapliga livet är svårt att uthärda på grund av kvinnorna och deras stora brister. Fru Rättrådighet svarar henne, och inleder med att tala om hustrurnas stora kärlek till sina män* · 149
XIV. *Om drottningen Hypsikrateia* · 153
XV. *Om kejsarinnan Triaria* · 155
XVI. *Mera om drottningen Artemisia* · 155
XVII. *Här berättas om Argia, dotter till kung Adrastos* · 157
XVIII. *Om den ädla damen Agrippina* · 159
XIX. *Christine frågar och Fru Rättrådighet svarar med nya exempel och berättar om den ädla Julia, dotter till Julius Caesar och hustru till Pompejus* · 160

XX. *Om den ädla damen Tertia Aemilia* · 162
XXI. *Om filosofen Sokrates hustru Xantippa* · 163
XXII. *Om Pompeia Paulina, Senecas hustru* · 164
XXIII. *Om den ädla Sulpitia* · 165
XXIV. *Fru Rättrådighet berättar om några kvinnor, som tillsammans räddade sina män från döden* · 166
XXV. *Christine protesterar mot dem som påstår att kvinnor inte kan bevara en hemlighet, och Fru Rättrådighet svarar henne med Cato den yngres dotter Portia som exempel* · 167
XXVI. *I samma anda berättas om den värda damen Turia* · 169
XXVII. *Mer om detsamma* · 170
XXVIII. *Christine frågar, och Fru Rättrådighet svarar på frågan om en man är att förakta om han lyssnar till sin hustrus råd* · 171
XXIX. *Några exempel på män som har gjort rätt i att följa sina hustrurs råd* · 173
XXX. *Om allt det goda som var dag sker i världen, tack vare kvinnorna* · 176
XXXI. *Om den goda änkan Judit, som räddade sitt folk* · 177
XXXII. *Här berättas om Ester, som räddade sitt folk* · 179
XXXIII. *Om hur de sabinska kvinnorna stiftade fred mellan fiender* · 181
XXXIV. *Om hur den ädla Veturia hindrade sin son, när han ville krossa Rom* · 184
XXXV. *Om drottning Klotilda av Frankrike, som omvände sin make kung Klodvig till den kristna tron* · 185
XXXVI. *Mot dem som vill hävda att det inte är gott att kvinnor lär sig att läsa* · 188
XXXVII. *Christine frågar och Fru Rättrådighet svarar och vänder sig mot dem som påstår att kyska kvinnor finns det få av, och berättar sedan om Susanna* · 190
XXXVIII. *Saras historia* · 191
XXXIX. *Rebeckas historia* · 192
XL. *Ruts historia* · 193
XLI. *Om Penelope, Odysseus hustru* · 193
XLII. *Mot dem som säger att det finns få kvinnor som är vackra och samtidigt kyska. Berättelsen om Mariamne* · 194
XLIII. *Vidare på samma tema, historien om Antonia, hustru till Drusus Tiberius* · 195
XLIV. *Mot dem som säger att kvinnor vill bli våldtagna ges här många exempel, och först av alla, Lucretia* · 196
XLV. *På samma tema berättas nu om galaternas drottning* · 198
XLVI. *Vidare, om sugambrerna och om ett par jungfrur* · 199
XLVII. *Vederläggning av anklagelserna om kvinnors ombytlighet. Christine talar och Fru Rättrådighet svarar, och nämner några kejsares vankelmod och svagheter* · 201

XLVIII. *Om kejsar Nero* · 203
XLIX. *Om kejsar Galba och andra som han* · 205
L. *Om markgrevinnan Griselda av Saluzzo, en karaktärsfast kvinna* · 208
LI. *Om romarinnan Crescentia* · 214
LII. *Om genuesaren Bernabòs hustru* · 217
LIII. *Efter att ha hört Fru Rättrådighets berättelser om dessa trogna och viljestarka kvinnor, frågar Christine henne varför det funnits så många modiga kvinnor, men ingen som har har protesterat mot alla böcker och män som talar illa om dem, och får höra hennes svar* · 223
LIV. *Christine frågar Fru Rättrådighet om det är sant som många män säger, att när det gäller kärleken är det få kvinnor som är trogna, och får hennes svar* · 225
LV. *Om Dido, drottning av Kartago, apropå kvinnors beständighet i kärlek* · 227
LVI. *Om den förälskade Medea* · 228
LVII. *Om Thisbe* · 230
LVIII. *Om Hero och Leander* · 232
LIX. *Om Ghismonda, dotter till fursten av Salerno* · 233
LX. *Historien om Lisabetta och andra älskande kvinnor* · 240
LXI. *Här berättas om Juno och andra berömda kvinnor* · 243
LXII. *Christine talar om dem som säger att kvinnorna snärjer männen med sitt koketteri, och Fru Rättrådighet svarar henne* · 245
LXIII. *Om Claudia, en romersk kvinna* · 246
LXIV. *Fru Rättrådighet säger att många kvinnor blir älskade mera för sin dygd än för sitt utseende* · 247
LXV. *Här berättas om drottning Blanka, mor till Ludvig den helige, och andra goda och kloka kvinnor, som var älskade för sina dygder* · 248
LXVI. *Christine frågar och Fru Rättrådighet svarar, för att bemöta dem som säger att kvinnorna av naturen är näriga och ogina* · 250
LXVII. *Historien om den rika Busa och hennes generositet* · 252
LXVIII. *Som handlar om Frankrikes prinsessor och förnäma damer* · 253
LXIX. *Christine talar till furstinnorna och alla kvinnor* · 256

TREDJE BOKEN

I. *Det första kapitlet redogör för hur Fru Rättvisa kom tillsammans med Himlens drottning, för att bo i Kvinnostaden* · 259
II. *Om Vårfrus systrar och om Maria Magdalena* · 261
III. *Om Sankta Katarina* · 261
IV. *Om Sankta Margarita* · 264
V. *Berättelsen om Sankta Lucia* · 265
VI. *Om den välsignade jungfrun Martina* · 267

VII. *Här berättas om en annan Sankta Lucia och andra jungfrur som led martyrdöden* · 270
VIII. *Här berättas om den heliga Justina och andra jungfrur* · 272
IX. *Här berättas om jungfrun Teodosina och Sankta Barbara och Sankta Dorotea* · 275
X. *Här berättas om Sankta Cristina* · 278
XI. *Om många heliga, som med egna ögon fick se sina barn torteras* · 285
XII. *Om den heliga Marina* · 287
XIII. *Om den heliga jungfrun Euphrosyne* · 289
XIV. *Om den välsignade Anastasia* · 291
XV. *Om den välsignade Teodora* · 294
XVI. *Om den fromma och ädla Natalia* · 296
XVII. *Berättelsen om den heliga Afra, en prostituerad kvinna som blev omvänd* · 297
XVIII. *Här berättar Fru Rättvisa om flera ädla damer som tjänade och hos sig tog emot apostlarna och andra heliga* · 298
XIX. *Christine avslutar boken med att tala till kvinnorna* · 301

ANMÄRKNINGAR · 307
PERSONREGISTER · 315

Förord

DET har sagts att har man en gång tagit sig an Christine de Pizan blir man inte av med henne, man får henne på hjärnan, eller »under skinnet« som den engelsktalande säger. Så verkar det åtminstone vara för den stora mängd forskare som sedan några decennier tillbaka ägnar sig åt att läsa, fastställa, översätta och tolka de olika manuskript hon lämnat efter sig – ballader, berättande dikter, epistlar, historiekrönikor, pedagogiska handböcker, politiska skrifter och allegorier. Bara under de senaste tio åren har det skrivits över etthundrafemtio studier över hennes olika verk. De flesta av dem har blivit översatta till modern franska och engelska, det finns även ett internationellt Christine de Pizan-sällskap. Fenomenet vittnar om ett slags återupptäckt efter en lång period av glömska, vilket kan förklaras av det motstånd hon också väckt, tydligt uttryckt i Gustave Lansons beskrivning av henne i sin *Histoire de la littérature française* från 1894 som »en av de mest autentiska blåstrumporna som finns i vår litteratur, den första i en outhärdlig tradition av kvinnoförfattare«. Idag kan hon utan tvivel räknas till en av den medeltida litteraturens klarast lysande stjärnor, vilket också säger oss något om vår egen tid. Hennes historia, som inbegriper förflyttning över språk- och nationsgränser och en förunderlig intellektuell resa i och genom en manlig hegemoni, äger oanad aktualitet.

Christine de Pizan föddes 1364 eller 1365 (båda uppgifterna

förekommer) och flyttade som helt ung från Italien till Frankrike när hennes far, Tommaso di Benvenuto da Pizzano, blev anställd som astrolog och livmedikus hos den franske kungen Karl V. Ibland kan man se Christines efternamn stavas med »s« men det lär bygga på en missuppfattning hos franska renässansförfattare som trodde att Christine kom från Pisa och inte från den lilla byn Pizzano utanför Bologna. Christine stavar hur som helst alltid namnet med »z«, vilket också har blivit det etablerade bruket bland dagens forskare.

Christine anses vara Frankrikes första kvinnliga professionella författare och hon inledde den banan när hon vid tjugofem års ålder blev änka och tvungen att ensam försörja sina tre barn samt sin mor. Själv har hon hävdat att det var tack vare poeternas muser, vilka gav henne tillfälle att dikta om sorgen över sin make, som hon började skriva. Ekonomisk nödvändighet var troligen en minst lika stor orsak. Tillgången till faderns och makens böcker, samt den tidigare närheten till det kungliga hovet, bidrog säkert också till att hon tog detta för en kvinna vid denna tid så ovanliga steg.

Med sitt skrivande intog Christine ganska snart en central plats i det franska kulturlivet under det slutande 1300-talet. Hon var först verksam vid Isabella av Bayerns och Karl VI:s hov, där den höviska koden gjorts till officiell moral och där man även bildat ett *cour amoureuse*, ett diskussionsforum för

frågor om kärlekens natur och väsen som troligen även ledde till att man i en del fall omsatte teori i praktik. Det är i ett sådant sammanhang Christine skriver sina första dikter. Till skillnad från föregångarna får Damen – den höviska lyrikens objekt *par excellence* – tala själv i Christines dikter, och i hennes ofta ironiska turneringar av kärlekens koder kan man urskilja en kritik av en manlig svekfullhet som troligen hade en direkt motsvarighet i hovlivets intriger och dramer. Hon framhåller ofta de risker »kärlekshovet« medför för kvinnor i en manlig maktordning och uppmanar till försvar av »det som ni framför allt måste försvara, det vill säga, er heder och ärbarhet och era dygders skönhet«, som det senare skulle stå i *Kvinnostaden*, det verk som troligen är hennes mest kända och som nu för första gången i sin helhet kan presenteras i en svensk översättning.

När Christine under några vintermånader 1404–05 tar sig an detta allegoriska projekt har hon alltså sedan flera år tillbaka ägnat sig åt skrivandets och läsandets verksamhet. Man kan gott säga att hon intagit det »Litteraturens fält« på vilken *Kvinnostaden* grundas. I hennes händer blir det en plattform för ifrågasättande och förändring, ja, för politisk kamp, vilket redan framgår av den debatt hon initierade kring den misogyna framställningen av kärleken och kvinnan i *Romanen om rosen* under 1300-talets sista år. Det rör sig om ett av senmedeltidens mest lästa verk som författades omkring 1230 av Guillaume de

Lorris och slutfördes ungefär femtio år senare av Jean de Meun. Debatten rörde framför allt den andra delen som har liknats vid en encyklopedi av manliga författares och moralfilosofers samlade kvinnoförakt från antiken och framåt. Romanens långa utläggningar om kärlekens natur och väsen – allt i syfte att lära den manliga läsaren konsten att erövra »rosen« – fungerar enligt skolastikens *disputatio*, det vill säga som en konfrontation mellan olika idéer. Det har också påpekats att Christines egen kompilatoriska teknik skiljer sig från föregångarnas genom att hon tydligt för fram en egen röst. Man kan också säga att hon avslöjar den manliga egennytta som döljs bakom den medeltida dialektiken. Att debatten handlade om ordets makt i en mycket konkret bemärkelse visas av det faktum att den rika korrespondens som den gav upphov till, och som fått namnet »fejden om rosen« (*querelle de la Rose*), från början tycks ha varit avsedd för hovets diskussioner. Christine sammanställde hur som helst breven och dedicerade dem till Isabella av Bayern.

I *Kvinnostaden* ger hon polemiken en inspirerande utveckling – kvinnoföraktarna blir till »nesliga fiender« och den politiska motståndskampen kan därmed börja. Allegorins stomme utgörs av en lång rad kvinnoöden som bland annat hämtats från Boccaccios *De claris mulieribus* (Om berömda kvinnor, ca 1375), men genom en sinnrik omskrivning av den litterära traditionen gestaltar katalogen också en kvinnlig erfarenhet som

tidigare saknat formulering i den västerländska historien. Det hela inleds med en dramatisk scen där Christine själv spelar huvudrollen. Läsaren inbjuds att direkt stiga in i hennes studerkammare och bevittna det dilemma som drabbar den som saknat en subjektsposition i tidens kunskapsproduktion: den svindlande motsättningen mellan den etablerade vetenskapen och det egna omdömet, mellan bildningen, som kommer från studier där kvinnan framställs som inkarnationen av alla slags laster, och möjligheten att använda sig av den i livet. För ett tag förlorar Christine greppet och förlamas av obeslutsamhet och sorg.

Som en *deus ex machina* stiger då tre allegoriska damer fram – Fru Förnuft, Fru Rättrådighet och Fru Rättvisa – för att återge Christine hennes självkänsla och självinsikt, vilket sker genom en uppmaning att omvandla den läsande och skrivande verksamheten till en medveten politik, en kamp för återupprättelse. Genom att utnyttja den allegoriska tolkningens och den poetiska skriftens egna möjligheter kan hon nu utifrån samma medeltida kanon som framkallade hennes bedrövade tillstånd producera »en motståndets estetik och etik«, för att använda den franska filosofen Michèle Le Dœuffs formulering.

Ett framträdande drag i Christines omskrivningar av andra författares kvinnobilder är att hon återupprättar det som traditionen fördömer samtidigt som hon lyfter fram de otvetydigt

idealiserade kvinnogestalter som trots allt finns i den medeltida kanonen. På Förnuftets inrådan använder hon poeternas och filosofernas »ord om kvinnorna till din egen nytta och mening«.

En effekt av Christines återerövring av orden, och ett utmärkande drag i hennes kritik, är upphävandet av den dialektiska modell som dominerar den medeltida föreställningen om kvinnan som antingen en Eva eller en Maria, en sexualiserad och fördömd kropp eller en avkönad och upphöjd madonna. Christines uppräkning av dygdiga kvinnor är i och för sig idealiserande men hon väjer inte för våldet och passionen. Hon öppnar med andra ord registret mellan drift och tanke när hon låter grundstenen i staden utgöras av den incestuösa krigardrottningen Semiramis och utser Jungfru Maria till drottning.

Den allegoriska berättelsen utvecklar sig till en imponerande uppvisning i den medeltida konsten att genom kompilation föra fram sin tanke på ett passande vis, men Christine gör alltså också något mer. Med sin särskilda teknik fogar hon samman ett litterärt arv i en skimrande mosaik av historia, myt, poesi och teologi, som samtidigt ger uttryck för en subjektiv röst som ljuder genom seklen.

Jag ser henne gärna framför mig, insvept i en varm kappa mot vinterns kyla, med intellektets och känslans värme nedteckna de sista orden om att den nya och perfekta staden konstruerats för alla kvinnor, »såväl de från förr som de närvarande och de efterkommande«. Det mod och den kampvilja som för ett ögonblick lamslogs av fiendernas dumhet och avundsjuka återkommer här i ett hängivet skrivande där kvinnans värde återupprättas.

Carin Franzén

FÖRSTA BOKEN

1. *Här börjar boken om Kvinnostaden, vars första kapitel berättar varför och av vilken orsak den blev skriven*

En dag när jag min vana trogen satt och läste på min studerkammare, omgiven av böcker i skilda ämnen, med huvudet fullt av tunga texter som jag länge hade grubblat över, såg jag upp från min bok och bestämde mig att för en gångs skull släppa alla djupsinnigheter och i stället förströ mig med ett stycke poesi. När jag såg mig om efter någon liten lättsam poesisamling råkade jag få en främmande bok i handen, som inte var min utan bara hade givits mig i förvar tillsammans med några andra. När jag slog upp den såg jag på titelbladet att den var av en viss Matheolus. Jag måste le, för trots att jag aldrig hade sett den förut hade jag ofta hört den omtalas som en bok som till skillnad från andra talar med respekt om kvinnor, och jag tänkte att det kunde roa mig att ge mig i kast med den. Men jag hann inte särskilt långt i min läsning innan min kära mor kom och hämtade mig till kvällsmaten, och jag lade ner boken för att fortsätta med den nästa dag. Tillbaka i studerkammaren nästa morgon kom jag ihåg min önskan att fortsätta min läsning av den där boken av Matheolus. Jag tog den och fortsatte ett stycke, men märkte strax att den inte var särskilt angenäm för den som ogillar förtal och bakdanteri. Den hade ingen moral, och inte heller var den uppbygglig. Det enda jag såg var omoraliska ord och tankar i allt som den rörde vid, därför bläddrade jag vidare på måfå fram till slutet och lade till sist ner den för att ägna mig åt högre och nyttigare ämnen. Men eftersom jag faktiskt hade läst den trots dess obetydlighet, väckte

den nu tanken hos mig att det var böcker som denna som var orsak till att så många män, både kyrkliga och lekmän, har varit och är benägna att i tal och skrift håna och förtala kvinnor och kvinnoting. Så sker inte bara i några få böcker, som Matheolus lättviktiga, närmast parodiska skrift, utan nästan alla författare och filosofer och poeter och storordiga talare, alltför många att räkna upp, tycks faktiskt tala med en enda röst, eniga om en enda sak, nämligen att det hör till kvinnans natur att vara hågad för och hemfallen åt alla slags laster. Jag tänkte noga igenom saken och bestämde mig för att kritiskt betrakta mig själv och min kvinnonatur, och likaså skärskåda andra kvinnor jag har mött, både kungliga och höga damer och borgarfruar och kvinnor av lägre stånd, som fritt har delat med sig av sina högst privata och personliga tankar, för att samvetsgrant och opartiskt kunna bedöma om det var sant som alla dessa höga herrar påstår. Men hur mycket jag än vände och vred och studerade saken, kunde jag varken se eller få bekräftad herrarnas dom över kvinnornas natur och vandel, trots att jag argumenterade starkt mot kvinnornas sak och intalade mig att det vore bra märkligt om så berömda män och vördiga trons tjänare, med sina höga och vittfamnande förstånd och sin klarsyn rörande världens affärer, skulle ha uttryckt sig så lögnaktigt så ofta att jag knappt kunde finna en gnutta av rättskaffenhet hos någon av dem. Faktiskt hittade jag knappt någon där jag inte förr eller senare råkade på några rader eller kapitel med nya utfall mot kvinnan. Detta enkla faktum fick mig att tro att det kanske ändå var sant som de sade, och att mitt simpla och okunniga förstånd inte räckte till för att se de enorma brister som häftade vid mig och alla andra kvinnor. Av det skälet bestämde jag mig för att hellre stödja mig på andras utsagor än

på mina egna tankar och övertygelser. Saken grep mig så djupt att jag till slut var som förlamad av obeslutsamhet. Under tiden for mängder av olika författares skrifter genom mitt huvud, som en brusande kaskad, den ena efter den andra. Till slut bestämde jag mig för att Gud måste ha gjort något avskyvärt när Han skapade kvinnan. Det slog mig med häpnad att den store skaparen skulle ha värdigats frambringa någonting så förfärligt, som enligt de där herrarna blott är ett käril för ondska och laster. Medan jag så tänkte, överfölls jag av en stor modlöshet och sorg och kände förakt gentemot mig själv och hela kvinnokönet, som om vi var ett naturens missfoster. Och jag bröt ut i följande klagan:

»Ack, Gud, hur kan det vara möjligt? För om jag inte helt misstar mig, tillkommer det inte mig att tvivla på att allt som din oändliga vishet och godhet kan ha skapat är gott. Skapade du inte själv kvinnan och gav henne alla de egenskaper som det behagade dig att hon skulle ha? Hur skulle det vara möjligt att du kunde misslyckas? Likväl står vi här med alla dessa allvarliga anklagelser och domar som fällts över kvinnorna. Jag kan inte förstå de där männens motvilja. Om det nu förhåller sig så, käre Herre Gud, att det är sant att en mängd avskyvärda egenskaper hopar sig hos det kvinnliga könet, vilket alla dessa män vittnar om, och du själv har sagt att vittnesmål av många ger trovärdighet, och att jag därför inte bör tvivla på deras sanning. O, Gud, varför lät du mig då inte komma till världen som manskön, för att desto bättre kunna tjäna dig, eftersom jag då aldrig skulle begå några misstag, utan vore fulländad som manskönet säger sig vara? Men eftersom din oändliga godhet inte har sträckt sig ända till mig, förlåt därför, gode Herre Gud, mina brister i din tjänst, och låt dig ej bekomma, för som det

heter: Den tjänare som får minst av sin herre, är den som är minst tvingad att tjäna honom.«

Sorgsen och förtvivlad vände jag mig till Gud i mina tankar och gick i min dårskap så långt som att beklaga att Han har låtit mig komma till världen i en kvinnas kropp.

11. *Här berättar Christine hur tre höga fruar uppenbarade sig för henne, och hur den som anförde dem talade först och tröstade henne i hennes sorg*

Försjunken i dessa olyckliga tankar sänkte jag huvudet i skam och ögonen fylldes av tårar. Jag vilade huvudet i handen mot länstolens armstöd, när jag plötsligt såg en stråle ljus falla ner i mitt sköte som om det var själva solen, och eftersom rummet vid den timmen var mörkt och inte kunde nås av direkt dagsljus, spratt jag till. En aning yrvaken lyfte jag på huvudet för att se varifrån skenet kom och såg framför mig tre höga fruar med kronor på sina huvuden, majestätiska i sina uppenbarelser, med så strålande vita ansikten att de lyste upp både mig och hela kammaren. Att jag blev häpen säger sig själv, när de dessutom hade trätt in i rummet trots att dörren var stängd. Jag hann bara undra om de var ett fantasifoster i avsikt att fresta mig, innan jag gjorde korstecken, gripen av en stor rädsla.

Den första frun log och talade till mig: »Kära barn, var inte rädd, vi har inte kommit för att göra dig illa eller gå dig emot, utan för att trösta dig, av medlidande med din förtvivlan, och upplysa dig i din okunskap som har förblindat ditt medvetande så till den grad att du just nu tvivlar på allt som du säkert vet,

men tror på sådant du bara har hört eller läst att andra anser. Du är som narren i sagan som somnade i kvarnen och klädes i kvinnokläder av sina vänner. När han vaknade och man skämtade med honom och sade att han var en kvinna, trodde han mera på andras lögn än på sin egen sanning. Kära barn, vart har ditt förstånd tagit vägen? Har du glömt hur äkta guld som smälts i degeln ändå förblir oföränderligt och behåller sina egenskaper och bara blir finare ju mer det bearbetas och omskapas. Vet du då inte att de allra bästa tingen är de mest diskuterade och kritiserade? Tänk på de allra högsta idéerna och deras himmelska inspiration, tänk på hur de största filosoferna som du har hört angripa ditt eget kön, inte har lyckats skilja falskt från sant, utan motsäger och kritiserar varandra. Du har sett det själv hos Aristoteles i *Metafysiken*, där han kritiskt går igenom och tillbakavisar både Platons och andra filosofers synpunkter. Kom ihåg hur Augustinus och de andra kyrkofäderna kritiserade Aristoteles i en del stycken, trots att han anses vara den filosof som nått längst i vetande, både inom naturens och moralens filosofi. Det verkar som om du tror att allt filosoferna säger är trosartiklar och att de inte kan ha fel. Och poeterna du talar om, du vet väl att de ofta uttrycker sig i bilder och ibland menar tvärt emot vad de säger? *Antifras* är den korrekta grammatiska termen, och som du vet ska en sådan förstås tvärtom: till exempel betyder ›den människan är ond‹ rakt motsatt ›hon är god‹. Därför råder jag dig att vända deras ord om kvinnorna till din egen nytta och mening. Det kan ju tänkas att även den där Matheolus förstår saken så i sin bok, för där finns mycket som om det lästes bokstavligt vore rena hädelsen. Till exempel hans och många andras at-

tacker mot äktenskapet, bland annat i självaste Jean de Meuns *Romanen om rosen* (som väger så mycket tyngre just på grund av dess författares stora auktoritet). När det gäller detta värda och heliga stånd, instiftat av Gud, är det självklart och bevisat av erfarenheten att det är motsatsen till allt ont som de skyller det för och som de klandrar kvinnorna för. När såg man någonsin en man som tolererar att hans fru överöser honom med så många smädelser och förbannelser som de här författarna påstår att kvinnor gör? Vad du än har läst i deras böcker kan jag ändå inte tro att du själv med egna ögon har upplevt sådana skamliga påståenden och lögner. Slutligen, kära barn, måste jag säga att det är din naivitet som har fått dig att tänka som du gör. Du måste bli dig själv igen och ta ditt förnuft till fånga och sluta grubbla på deras futiliteter, för du ska veta att allt ont som sägs om kvinnor drabbar dem som säger det och inte kvinnorna själva.«

III. *Här berättar Christine hur den första frun talade om vem hon var och vilket ärende hon hade, och förebådade hur hon med de tre höga damernas hjälp skulle bygga en stad*

Så talade den höga frun till mig och jag vet inte vilket av mina sinnen hon gjorde störst intryck på: min hörsel som hörde de värda orden eller min syn som såg hennes stora skönhet, hennes praktfulla dräkt och stolta hållning och hennes ädla ansikte. Och likaså de andra fruarna, av vilka jag inte visste vem jag skulle fästa blicken på, för så lika var de alla tre att jag knappt

kunde skilja dem åt. Utom den tredje, men inte för att hon utstrålade mindre auktoritet än de andra, utan för att hennes uttryck var så strängt att man inte kunde se henne i ögonen utan att gripas av fruktan, och jag kände det som om hon med sin straffande blick slog ner på alla som gjorde något ont. Jag hade rest mig upp och stod full av vördnad och bara såg på dem helt hänryckt, utan att kunna yttra ett ord. I mitt inre rådde förvirring och undran över vilka de var, och jag hade gärna, om jag bara hade vågat, frågat efter deras namn och härkomst och vad de kostbart utstyrda ting som de höll i sina händer kunde betyda, och varför de hade kommit till mig. Men eftersom jag inte ansåg mig värdig att ställa frågor till tre så höga fruar som de verkade vara, såg jag bara på dem halvt förskrämd och halvt lugnad av orden jag hade hört, som hade väckt mig ur mina funderingar. Men den kloka frun som hade tilltalat mig först och som kunde läsa mina tankar och se igenom allt, svarade på min undran och sade:

»Kära barn, du ska veta att den gudomliga försynen, som inte lämnar något åt slumpen, har bestämt att vi, fastän vi är himmelska väsen, ska stiga ner och vistas bland människorna i världen för att upprätthålla ordningen och balansen mellan allt som vi har inrättat här efter Guds vilja. Vi är hans döttrar, av honom födda. Mitt uppdrag är att korrigera män och kvinnor när de har gått vilse och återföra dem till den rätta vägen. När de felar går jag in i deras sinnen och predikar och förmanar, om de har nog förstånd att se mig där, och håller upp deras orätt för dem och talar om vad den beror på. Sedan lär jag dem hur de ska göra det goda och undvika det onda. För att jag ska kunna göra människorna medvetna om vad dem tillkommer ser du att jag

i stället för spira håller den här blanka spegeln i min hand. Du ska veta att ingen finns, varken människa eller djur, som inte känner igen sig i den. Så förnämlig är min spegel att den har blivit smyckad med de ädlaste stenar. Tack vare den ser man och känner igen tingens tillstånd och natur, och utan den kan inget gott åstadkommas. Eftersom du också vill veta mina systrars uppdrag, så att du kan tro på vad du ser, ska de själva tala om för dig sitt namn och sin egenskap. Jag ska sedan förklara för dig varför vi har kommit. Du ska veta att vi aldrig gör någonting utan god anledning och därför är vårt uppdykande här ingen tillfällighet. För även om vi inte syns överallt och vår kunskap inte kommer alla till del, så vet vi hur du drivs av din kärlek till sanningen genom långa och oavbrutna studier, och varför du befinner dig ensam och tillbakadragen från världen. Dessutom att du har förtjänat att vara vår kära vän som vi besöker och tröstar i din förtvivlan och sorg, och att du med vår hjälp ska bli klarsynt i fråga om det som plågar ditt sinne och förmörkar dina tankar.

Ett annat mycket viktigare och djupare skäl till att vi har kommit ska du nu få höra. Nämligen för att röja undan det missförstånd som du just nu lider av, och för att alla damer och modiga kvinnor i framtiden ska ha en fristad och ett försvar mot alla angrepp som de så länge har varit utsatta för, oskyddade som i en hage utan stängsel och utan någon försvarare som kan göra deras sak till sin, trots att många goda män av rätt och hävd borde ha försvarat dem, men i stället av försummelse och likgiltighet har tolererat att kvinnorna förtrampas. Då är det inte att förvånas över att deras avundsjuka fiender, med sina nesliga attacker och sina skurar av pilar, har vunnit

striden mot de försvarslösa. Var finns den stad, hur väl befäst den än är, som inte strax blir intagen när inget motstånd bjuds, eller vilken rättssak, hur orättfärdig den än är, som inte utfaller till fördel för den som anklagar utan någon motpart? Och till sist, alla dessa ädla kvinnor, som har tagit på sig det lidande som Gud har påbjudit och ödmjukt stått ut med de grövsta förolämpningar som muntligen och skriftligen har framförts av män, som med rätt eller orätt har åberopat sig på Herren själv. Men nu har stunden kommit då rätten ska slitas ur faraos hand. Därför har vi tre höga fruar som du ser här kommit till dig, rörda till medkänsla, för att förkunna skapandet av en fästning i form av en mäktigt murad och välbyggd stad som det är bestämt att du ska grunda, med vårt råd och vår hjälp, och där ingen får bo utom skaran av berömda och berömvärda damer och kvinnor. Men för dem som inga dygder har att uppvisa ska stadens murar vara stängda.«

IV. *Här berättar Christine hur den höga frun beskrev staden som hon var utsedd att bygga, och hur hon var utsedd att hjälpa henne att resa dess murar och försvarsverk, varpå hon avslöjade sitt namn*

»Sålunda, mitt vackra barn, har du bland alla kvinnor fått äran att skapa och bygga upp Kvinnostaden, som du för att göra färdig får ösa ur våra tre klara källor, där du ska få tillräckligt med stoff, starkare och mera hållbart än någonsin marmor och murbruk. Och din stad ska vara skön utan like och evig i världen.

Har du inte läst hur frygiern kung Tros grundade den stora